

Aanpak mensenhandel

Haarlemmermeer 2024 tot 2027

Versie college van B&W

gemeente
Haarlemmermeer

Colofon

Tekst, vormgeving en drukwerk

Gemeente Haarlemmermeer

Postbus 250

2130 AG Hoofddorp

Telefoon 0900 1852

E-mail info@haarlemmermeer.nl

Internet www.haarlemmermeer.nl

Fotografie

www.hetCCV.nl

oktober 2024

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	4
2.	Wat is mensenhandel?.....	5
2.1	Seksuele uitbuiting	5
2.2	Arbeidsuitbuiting (en vanaf 2025 ook ernstige benadeling)	5
2.3	Criminele uitbuiting	5
2.4	Gedwongen orgaanverwijdering	5
3.	Wat is het beeld in Haarlemmermeer?	6
3.1	Arbeidsuitbuiting (en of ernstige benadeling)	6
3.2	Seksuele uitbuiting	6
3.3	Criminele uitbuiting	7
3.4	Cijfers	7
3.5	Schiphol nog blinde vlek	7
4.	Wat zijn de kaders voor de aanpak?	9
4.1	Nationaal kader	9
4.2	Regionaal kader	9
4.3	Lokaal kader.....	9
5.	Wat is onze ambitie?	10
6.	Wat zijn onze doelen?.....	11
7.	Wat zijn onze focuspunten binnen de aanpak (preventie, repressie, nazorg)?	12
8.	Wat zijn onze prioriteiten bij de drie vormen van uitbuiting?	13
9.	Welke interne meldprocedure hanteren we?	14
10.	Hoe werken we samen in de keten en daarbuiten?	15
11.	Hoe registreren, verwerken en uitwisselen van informatie?	18
12.	Wat investeren we in de aanpak?	19
12.1	Toelichting groeimodel	19
12.1.1.	Investeren niveau 1 = Behouden wat we hebben.	19
12.2.2.	Investeren in niveau 2. = Niveau 1 + investeren professionals (preventie in de keten)	19
12.1.3.	Investeren in niveau 3: = niveau 1 + 2 + investeren in inwoners/ondernemers (preventie extern)	20
12.1.4.	Investeren in niveau 4 = niveau 1+2+3 + Proactief (repressief) optreden	20
13.	Wat gaan we doen?	21

1. Inleiding

De aanpak van mensenhandel in onze gemeente vinden we belangrijk. In het Uitvoeringsprogramma veiligheid Haarlemmermeer 2023-2024 (2023.7735819) staat daarom dat we in 2024 een aanpak mensenhandel gaan maken.

Het VNG Kader aanpak van mensenhandel is richtinggevend voor álle gemeenten en identificeert daarom verschillende plateaus en bouwstenen. Het eerste plateau bevat bouwstenen voor een verplicht basisniveau voor alle gemeenten. Deze bouwstenen bevatten onderdelen die in elke gemeente geregeld moeten zijn om op een juiste manier invulling te geven aan de aanpak van mensenhandel. Aanvullend op het eerste plateau bestaan bouwstenen, die de basisaanpak verrijken en verdiepen. Met deze bouwstenen kunnen gemeenten de aanpak verder invullen.

In het nationaal programma samen tegen mensenhandel is voor gemeenten en regio's opgenomen dat iedere gemeente of iedere regio in 2026 beleid in de aanpak van mensenhandel heeft dat voldoet aan het VNG Kader voor de aanpak mensenhandel en voert dit ook uit.

2. Wat is mensenhandel?

Het werven, vervoeren, opnemen, huisvesten of tewerkstellen van mensen met gebruik van een middel zoals dwang, (bedreiging met) geweld, misleiding of misbruik van een kwetsbare positie noemen we mensenhandel. Mensenhandel is een 'moderne vorm van slavernij'. Mensenhandel maakt een grove inbreuk op de menselijke integriteit van slachtoffers en heeft een ondermijnend karakter, onder meer door de profijttrekking die daarvan het gevolg is. Mensenhandel is strafbaar gesteld in het Wetboek van Strafrecht. Het gaat bij mensenhandel om de uitbuiting van een persoon. Er zijn verschillende vormen van uitbuiting: arbeidsuitbuiting, seksuele uitbuiting, criminele uitbuiting (en gedwongen orgaanverwijdering). Deze verschillende vormen van uitbuiting hebben met elkaar gemeen dat er gebruik wordt gemaakt van dwangmiddelen tegen het slachtoffer en dat degene die verantwoordelijk is voor de uitbuiting er (veel) geld aan verdient of op andere wijze profijt heeft van de uitbuiting.

2.1 Seksuele uitbuiting

Van seksuele uitbuiting spreken we als iemand gedwongen wordt om seksuele handelingen te verrichten tegen betaling van geld, kleding of eten en/of dat (deels) moet afdragen aan de uitbuiters. Daarvan is ook sprake als iemand onder valse voorwendselen wordt geworven of vervoerd en onder dwang seksuele diensten moet verrichten. Seksuele uitbuiting kan overal plaatsvinden, maar komt het meest voor in de illegale prostitutie. Illegale prostitutie onttrekt zich aan regels en toezicht. De omstandigheden waaronder sekswerkers hun werk moeten doen, laat vaak te wensen over. De controles vanuit de GGD zijn beperkt tot vergunde prostitutie. Er is sprake van seksuele uitbuiting als een sekswerker onder toepassing van dwangmiddelen door iemand anders in de uitvoering van prostitutie is gebracht of wordt gehouden.

2.2 Arbeidsuitbuiting (en vanaf 2025 ook ernstige benadeling)

Van arbeidsuitbuiting is onder meer sprake als iemand onder dwang, door misbruik van een kwetsbare positie en/of zeer slechte arbeidsomstandigheden en arbeidsvoorwaarden werk verricht, dan wel als iemand wordt geworven met het doel hem of haar uit te buiten. Voor de vraag of sprake is van uitbuiting komt onder meer betekenis toe aan de aard en duur van de tewerkstelling, de beperkingen die de tewerkstelling voor het slachtoffer met zich meebrengt en het economisch voordeel dat daarmee door de tewerksteller wordt behaald. Arbeidsuitbuiting kan plaatsvinden in diverse branches, zoals horeca, land- en tuinbouw of transport. Ook in Nederland komen dwang, onderbetaling, misleiding en andere mensonterende omstandigheden op de werkvloer voor. Wat gevoelsmatig arbeidsuitbuiting is, hoeft dat niet te zijn. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van ernstige benadeling, of alleen van slechte huisvesting of onderbetaling. Bij ernstige benadeling is er vaak niet aantoonbaar sprake van dwang. Ernstige benadeling is nog niet strafbaar. Het wetsvoorstel modernisering en uitbreiding strafbaarstelling mensenhandel beoogt hierin vanaf 2025 verandering te brengen.

2.3 Criminele uitbuiting

Van criminele uitbuiting spreken we als iemand gedwongen wordt om te bedelen, stelen of andere criminele activiteiten uit te voeren en/of (een deel van) de buit moet afdragen aan de uitbuiters. Criminele uitbuiting onderscheidt zich van andere vormen van mensenhandel, omdat het slachtoffer in eerste instantie in beeld kan komen als pleger van een strafbaar feit. Het daderschap is direct zichtbaar, terwijl het slachtofferschap verborgen ligt. Voorbeelden: Een tiener die onder druk van jeugdgroepen drugs verkoopt. Een meisje dat door haar vriend wordt gedwongen om telefoonabonnementen voor hem en zijn vrienden af te sluiten. Een migrant die van mensensmokkelaars henneptoppen moet knippen om zijn reis terug te betalen. Een minderjarige die gedwongen wordt door heel Europa te stelen. Het zijn allemaal vormen van criminele uitbuiting waarbij slachtoffers gedwongen worden om een strafbaar feit te plegen indien dit ook onder uitbuitende omstandigheden plaatsvindt.

2.4 Gedwongen orgaanverwijdering

Bij gedwongen orgaanverwijdering wordt iemand gedwongen om zijn of haar organen af te staan. Bij gedwongen orgaanverwijdering gaat het om elke handeling waardoor iemand onder dwang zijn of haar organen af moet staan. Momenteel is er nog onvoldoende zicht op de frequentie waarop gedwongen orgaanverwijdering daadwerkelijk in Nederland voorkomt. Er is nauwelijks zicht op orgaanhandel. Daarom valt deze vorm van mensenhandel buiten de scope van onze aanpak.

3. Wat is het beeld in Haarlemmermeer?

Het Regionaal Informatie en Expertisecentrum (RIEC) Noord-Holland heeft in 2023 een mensenhandelbeeld Noord-Holland opgesteld en een informatiebeeld ondermijning Haarlemmermeer. Deze documenten hebben een vertrouwelijk karakter en vormen voor de onderbouwing van het beleid en van de uitvoering een belangrijke rol. Daarom zijn hieronder slechts aantal algemene conclusies uit deze analyses opgenomen. Het beeld betreft echter informatie over mensenhandel (als onderdeel van ondermijning) buiten Schiphol. Daarmee blijft de mate waarin mensenhandel op Schiphol voorkomt nog een blinde vlek en is nader onderzoek noodzakelijk. Dit nemen we op in de Uitvoeringsagenda.

3.1 Arbeidsuitbuiting (en of ernstige benadeling)

- Er lijkt sprake van een omvangrijke problematiek op het gebied van arbeidsuitbuiting of ernstige benadeling, maar er is geen of weinig zicht op. Arbeidsuitbuiting wordt gezien als een blinde vlek.
- Potentiële slachtoffers zijn personen in een kwetsbare positie, zoals mensen met een laag IQ, laaggeschoolden, mensen met een Lichtelijk Verstandelijke Beperking (LVB), asielzoekers, buitenlandse afkomst, personen die de Nederlandse taal niet machtig zijn, (Oekraïense) oorlogsvluchtelingen. Maar liefst 98% van de slachtoffers van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling is een arbeidsmigrant.
- Voor de komende jaren wordt een stijging van het aantal arbeidsmigranten verwacht.
- In 2020 werkten 13.800 arbeidsmigranten in Haarlemmermeer (veelal Oost-Europeanen). De verwachte groei is 8% tot en met 2030.
- Sectoren in Haarlemmermeer die in relatie worden gebracht met arbeidsuitbuiting en de huisvesting van arbeidsmigranten betreffen uitzendbureaus en distributiecentra. Ook de agrarische sector in het algemeen, en de bollenteelt in de nabijgelegen Bollenstreek. Boerderijen en kwekerijen worden genoemd voor zowel huisvesting als arbeid.
- In 2020 werkte 34% van de arbeidsmigranten via uitzendbureaus in Noord-Holland. Uitzendbureaus zijn risicovolle sectoren als het gaat om uitbuiting van arbeidsmigranten. Deze groep heeft vaak een kwetsbare positie door een meervoudige afhankelijkheid van uitzendbureaus: ze zijn niet alleen afhankelijk van werk, maar ook van huisvesting, inschrijving, vervoer en zorgverzekering.
- In de gemeente Haarlemmermeer zijn relatief veel van deze uitzendbureaus (80 vestigingen) ten opzichte van heel Noord-Holland.
- De distributiecentra en de daaraan gerelateerde logistieke sector op en rondom Schiphol maken op grote schaal gebruik van laagbetaalde arbeidskrachten. Arbeidsuitbuiting ligt hier op de loer.
- Signalen bij de transport- en logistieke sector die wijzen op arbeidsuitbuiting worden vaak niet bevestigd tijdens een controle. Er worden dan “slechts” overtredingen van arbeidswetten aangetroffen.
- Werving van potentiële slachtoffers van arbeidsuitbuiting vindt voornamelijk plaats in het land van herkomst van de arbeidsmigranten, via sociale media en bij asielzoekerscentra. Er is geen exact zicht op wervingslocaties in Noord-Holland.
- Arbeidsmigranten komen van steeds verder weg. Er is een verschuiving in winstgevendheid naar huisvesting. Bedrijfsprocessen komen terug naar Noord-Holland. Er is steeds meer betrokkenheid van jongeren. Geld wordt verdiend aan internationalisering. Er is een kwetsbaarheid van Oekraïners.

3.2 Seksuele uitbuiting

- Goed zicht op seksuele uitbuiting bij de gemeente Haarlemmermeer ontbreekt. Oorzaken voor het slechte zicht en de mogelijke blinde vlek die hiervoor worden aangewezen betreffen onder andere de beperkte kennis bij overheidspartners om seksuele uitbuiting te herkennen en de verschuiving van de offline naar online leefwereld. Dit geeft het belang aan van de bestuurlijke prostitutie controles omdat deze vorm van uitbuiting al heel lang onder illegale prostitutie verscholen is.
- Alle bekende signalen, die mogelijk kunnen wijzen op seksuele uitbuiting betreffen mogelijke illegale prostitutie. Bij illegale prostitutie is niet per definitie sprake van seksuele uitbuiting. Ook vrijwillige prostitutie die zich onttrekt aan regels en toezicht is illegaal. Haarlemmermeer heeft door de actieve rol van een Bestuurlijk

Prostitutie (controle) Team de mogelijkheid om signalen van mogelijke illegale prostitutie op te pakken en uit te lopen.

- Potentiële slachtoffers zijn vooral kwetsbare personen (al dan niet in combinatie met feitelijke kwetsbaarheden, zoals schulden en of verslavingsproblematiek). Deze kunnen ook worden ingezet om andere slachtoffers te ronselen. Minder zicht op mannelijke slachtoffers, dan op vrouwelijke slachtoffers. Er is een toename van shemales als slachtoffer. Jonge meiden worden geronseld voor prostitutie op en bij scholen in de gemeente. Ook de horeca en in uitgaansgebieden zijn plekken waar meisjes geronseld worden, blijkt uit onderzoek. In het verleden hebben ronselaars zich opgehouden rondom de locaties waar statushouders zijn gehuisvest.
- Veel van de geconstateerde illegale prostitutie vindt voornamelijk plaats op locaties voor kortdurende/tijdelijke huur, zoals huurwoningen, hotels, AirBnb's en vakantieparken.
- Sociale media bieden een goede gelegenheid evenals, kwetsbaarheid en of gebrek aan awareness van slachtoffers. Bovendien is er een gunstig vestigingsklimaat en beperkte capaciteit van de overheid
- Slachtoffers en daders worden steeds jonger. Slachtoffers worden ook dader.
- Blinde vlekken zijn er wat betreft, thuisprostitutie, kanalen via internet waar illegale vormen worden aangeboden, Jongensprostitutie, Schijnhuwelijken en of gedwongen huwelijken, massagesalons, netwerken achter de seksuele uitbuiting en makelaars/ tussenpersonen binnen dit netwerk, vakantieparken.

3.3 Criminele uitbuiting

- Deze vorm van uitbuiting is lastig te herkennen, onder andere omdat signalen vaak vaag zijn en omdat slachtoffers vaak worden gezien als daders. Er kunnen geen conclusies worden getrokken over de aanwezigheid van criminele uitbuiting in Haarlemmermeer. In Haarlemmermeer worden jongeren ingezet voor koeriersdiensten voor het bezorgen van drugs. In hoeverre deze jongeren diensten vrijwillig doen is onbekend, maar literatuur laat zien dat er bij dergelijke klussen in het criminele circuit sprake kan zijn van dwangmiddelen. In dat geval is mogelijk sprake van criminele uitbuiting.
- De werving vindt plaats via online/ sociale media, op straat/ openbare plekken/ buurthuis, school, zorginstelling, horeca, shishalounge, coffeeshop, privésfeer, asielzoekerscentrum en sportverenigingen
- Met name jongens lopen kans slachtoffer te worden, zowel meerderjarigen als minderjarigen. Potentiële slachtoffers worden vaak verleid met beloften en krijgen vaak later met bedreiging te maken. Ook kan er sprake zijn van schuldenbinding, dat ze zelf drugscriminelen benaderen en of bescherming zoeken.
- Er zijn diverse gelegenheden voor criminele uitbuiting, denk aan: sociale media, dat er nog weinig kennis en expertise is bij overheidsinstanties/ weinig zicht, de ons kent ons cultuur en de straatcultuur, dat slachtoffers zichzelf niet zien als slachtoffer, ook kan er sprake zijn van schaamte en als sociale controle ontbreekt.
- Een trend is minder vertrouwen tussen jongeren, individualisering en zorgen om de toekomst.
- Er is nog beperkt zicht op criminele uitbuiting in het algemeen en weinig zicht op achterliggende netwerken.

3.4 Cijfers

Bekend is dat we als overheidsdiensten maar een fractie zien van het aantal personen die ergens in een stadium van slachtofferschap van mensenhandel zitten. Dit is inherent aan het type delict dat opgaat binnen 'normale' gedragingen en de afgedwongen afhankelijkheid van iemand die niet permanent zichtbaar is. Ook de Nationaal Rapporteur Mensenhandel schat op basis van verricht onderzoek het aantal slachtoffers hoger in dan geregistreerd wordt. De schatting is 5.000 in heel Nederland, ten opzichte van het in 2022 gemelde aantal van 814. Gemiddeld worden jaarlijks 15 opsporingsonderzoeken naar mensenhandel verricht onder leiding van het Openbaar Ministerie Noord-Holland.

Volgens het mensenhandelbeeld van het RIEC zijn in 2022 in de eenheid Noord-Holland 53 signalen van mensenhandel door de politie ontvangen. De meeste signalen (37) betroffen seksuele uitbuiting. Elf signalen gingen over criminele uitbuiting en vijf over arbeidsuitbuiting. Over Haarlemmermeer zijn in 2022 vijf signalen van mensenhandel geregistreerd bij de politie. Drie daarvan gingen over criminele uitbuiting, één over seksuele uitbuiting en één over arbeidsuitbuiting. De Nederlandse Arbeidsinspectie ontving in 2020 en 2021 respectievelijk 36 en 33 signalen van arbeidsuitbuiting. Acht daarvan gingen over situaties in Haarlemmermeer (2020 vijf en 2021 drie). De zorgcoördinatoren ontvingen over 2020, 2021 en 2022 respectievelijk 95, 90 en 102 signalen over seksuele uitbuiting en drie, tien en acht signalen over criminele uitbuiting. Dat betrof in over die jaren jaren negen, 16 en vier signalen over seksuele uitbuiting in Haarlemmermeer en nul signalen over criminele uitbuiting.

3.5 Schiphol nog blinde vlek

Uit contacten binnen het netwerk aanpak ondermijning Schiphol blijkt dat personeel op Schiphol met een Schipholpas verleid wordt, dan wel (later) onder druk wordt gezet om strafbare handelingen te verrichten in het kader van het criminele verdienmodel drugssmokkel en -handel. In hoeverre echter ook sprake is van mensenhandel op Schiphol is vooralsnog een blinde vlek. Uit cijfers van Schalaken Koord blijkt dat over 2023 in totaal 62 advertenties van

verschillende sekswerkers zijn aangetroffen voor het aanbieden van diensten op de luchthaven Schiphol. Verder geeft het Sluisteam van de KMar aan dat men met bij haar inzet van risico-gericht toezicht op bepaalde inkomende vluchten en door toepassing van bepaalde protocollen incidenteel een signaal van mensenhandel (van seksuele uitbuiting) constateert. Nader onderzoek in hoeverre mensenhandel op de luchthaven voorkomt is dan ook wenselijk.

4. Wat zijn de kaders voor de aanpak?

Op verschillende niveaus geven vastgestelde beleidskaders mede richting aan de aanpak. Hieronder staan de meest relevante kort beschreven.

4.1 Nationaal kader

In het nationaal Programma Samen tegen mensenhandel van oktober 2023 zijn de landelijke beleidskaders, afspraken en ambities opgenomen. De volgende drie strategische doelen zijn hierin opgenomen:

- We willen zo veel mogelijk voorkomen dat mensen slachtoffer worden van mensenhandel.
- We willen dat (mogelijke) slachtoffers snel en adequaat gesignaleerd worden, uit de situatie gehaald worden en de benodigde zorg en ondersteuning ontvangen.
- We willen daders op allerlei manieren frustreren en aanpakken, zowel strafrechtelijk en bestuursrechtelijk als via het opwerpen van barrières. Tegelijkertijd zetten we in op het voorkomen van herhaald daderschap.

Het nationaal programma geeft vijf actielijnen met daarbij een aantal operationele doelen en concrete acties.

Daarmee houden we in ons plan rekening. In het Regeerakkoord is ook opgenomen dat mensenhandel, nationaal en Europees wordt aangepakt.

4.2 Regionaal kader

Integraal Meerjarenbeleidsplan Veiligheid 2024-2027 Noord-Holland (IMV) van 9 november 2023 is 'Tegengaan mensenhandel' opgenomen als activiteit bij de prioriteit Aanpak georganiseerde ondermijnende criminaliteit. Voor de uitwerking van het thema mensenhandel wordt in 2024 een regionaal Meerjarenplan 2025-2028 opgesteld. Lokale aansluiting op dit jaarplan is noodzakelijk.

4.3 Lokaal kader

In Haarlemmermeer werken wij samen op basis van het coalitieakkoord 2022-2026. Daarin is voor veiligheid de ambitie benoemd dat Haarlemmermeer een veilige gemeente is en dat dit zo moet blijven. Wij vinden het belangrijk dat iedereen veilig kan wonen, verblijven, werken en ondernemen, en zich bovendien ook veilig voelt. In het Integraal Veiligheidsplan Haarlemmermeer 2023-2026 (IVP) (Raadsbesluit 2022.0002554) is 'Tegengaan mensenhandel' opgenomen als activiteit bij de prioriteit Aanpak georganiseerde ondermijnende criminaliteit. De volgende uitgangspunten uit het IVP geven ook mede richting aan dit plan van aanpak mensenhandel, namelijk: Samenwerken, partnerschap en gedeelde verantwoordelijkheid overheid en inwoners, Preventie waar het kan, repressie waar het moet, Informatie gestuurd werken en Flexibiliteit blijft nodig.

5. Wat is onze ambitie?

Haarlemmermeer zet zich in voor de aanpak van mensenhandel, want het is belangrijk dat iedereen in de gemeente veilig kan wonen, verblijven, werken en ondernemen, en zich bovendien ook veilig voelt. Daarom voldoet de aanpak van mensenhandel in de gemeente Haarlemmermeer in 2026 in belangrijke mate aan het verplichte plateau 1 uit het VNG Kader. De gemeente voert dit ook zo samen met haar (keten)partners uit.

We maken ook duidelijk waar we niet aan de het VNG kader kunnen voldoen, als er geen rijksmiddelen tegenover staan. Gemeenten krijgen na 2026 namelijk minder inkomsten van het rijk door een aanpassing van het verdeelstelsel.

6. Wat zijn onze doelen?

De volgende doelen streven we na:

- De beleidsmatige basis van de aanpak is op orde doordat het beleidsplan van aanpak gebaseerd is op een analyse, waarbij de werkprocessen zijn vastgesteld en waarbij de gezamenlijke inzet in de driehoek is bepaald;
- Het signalerend vermogen van de gemeente is vergroot, wat blijkt uit een toename van het aantal interne signalen van mensenhandel ten opzichte van 2024;
- Er is meer aandacht voor en bewustwording van het fenomeen mensenhandel door meetbaar te investeren in bewustwording en kennisvergroting van medewerkers van de gemeente en het politiebaseteam en het uitvoeren van preventieve acties. Bewustwording en kennisvergroting van inwoners en ondernemers laten we echter over aan landelijke (communicatie)acties omdat hiervoor geen additionele middelen vanuit het rijk beschikbaar zijn;
- We werken samen in de keten doordat het gemeentelijk beleid met de aanpak van de ketenpartners is verweven. Ook werken we samen en in de regio door mede uitvoering te geven aan het Meerjarenplan van aanpak mensenhandel 2025-2028 (en het IMV 2024-2027) van Noord Holland Veilig;
- De opvang van en hulpverlening aan slachtoffers voldoet aan onze opdracht dat we kwalitatief goede zorg inkopen en borgen dat deze door onze zorgpartners wordt uitgevoerd. Daarbij organiseren we opvang en hulpverlening lokaal of regionaal (i.c. op eenheids- of districtsniveau) op de schaal die het meest efficiënt en doelmatig is;
- We ondersteunen onze handhavende partners om daders van mensenhandel te kunnen opsporen en vervolgen, door –daar waar mogelijk en noodzakelijk- zowel op basisteam niveau als in samenwerking met OM, politie, NLA en de KMar werkafspraken te maken binnen de kaders van de WPG en de AVG.

7. Wat zijn onze focuspunten binnen de aanpak (preventie, repressie, nazorg)?

Binnen de aanpak leggen wij de focus op preventie. Het voorkomen van slachtofferschap van mensenhandel is daarbij een eerste uitgangspunt. Dit kan bereikt worden door het signalerend vermogen van de gemeente te vergroten. Hoe eerder een signaal dat kan duiden op mensenhandel kan leiden tot adequaat ingrijpen, hoe meer mensen worden beschermd tegen seksuele-, criminele- of arbeidsuitbuiting. Wij zetten een aantal bijzondere opsporingsambtenaren (Boa's) in voor de bestuurlijke (preventieve) controles op illegale prostitutie en ondermijning, waaronder mensenhandel. De straatcoaches zetten we in op de preventieve aanpak van jeugdcriminaliteit, waaronder criminele uitbuiting.

De repressieve aanpak van mensenhandel is een taak van de politie/TMM, de NLA, de KMar/Sluisteam en het OM/AP Noord-Holland. Uiteraard zet de burgemeester daar waar mogelijk ook in op bestuurlijke handhaving. Wij noemen bijvoorbeeld het sluiten van een woning op basis van de Gemeentewet indien er ernstige verstoring van de openbare orde plaatsvindt waarbij sprake is van overlast die nadelig is voor de veiligheid en de gezondheid (artikel 174a, onder a.)

Naast preventie en repressie hebben we aandacht voor de nazorg van slachtoffers. Adequate opvang en begeleiding kopen wij in bij diverse zorgpartijen indien wij daar een wettelijke zorgtaak hebben en er rijksmiddelen tegenover staan. Voor jeugdige slachtoffers (tot 18 jaar) kan dit op basis van de Jeugdwet. Voor volwassen slachtoffers, is er als het slachtoffer rechtmatig in Nederland verblijft een grondslag voor deze zorg Op basis van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Dat geldt ook voor niet EU slachtoffers van mensenhandel die gebruik van een zogenaamde B9-regeling waardoor ze een verblijfstatus hebben indien ze aangifte doen en de verdachte vervolgd wordt. In andere gevallen zijn deze personen aangewezen op andere regelingen zoals die van asielzoekers.

Besluit

Primair zetten wij in op de preventieve aanpak. Een intensivering daarvan is mogelijk door inzet van BOA's/ straatcoaches op het thema. We continueren de inzet Bestuurlijk Toezicht illegale prostitutie. Ook is er een belangrijke rol voor het zorgdomein voor de (na)zorgfase. We continueren de inkoop van zorg voor slachtoffers waarvoor we een zorgplicht hebben.

8. Wat zijn onze prioriteiten bij de drie vormen van uitbuiting?

We geven in onze aanpak de hoogste prioriteit aan de aanpak van seksuele uitbuiting. Deze vorm van mensenhandel gaat namelijk naar onze mening het verst in de inbreuk op de psychische- en lichamelijke integriteit van mensen. We gaan op preventief gebied bijvoorbeeld onderzoeken of een nauwere samenwerking mogelijk is met bijvoorbeeld de hotelbranche, Platform Veilig Ondernemen en Scharlaken Koord om seksuele uitbuiting tegen te gaan. Ook gaan we de rol en taak van het (regionaal) Bestuurlijk Controle Team Prostitutie continueren en verder professionaliseren aan de hand van het door Noord-Holland Veilig opgestelde verbeterplan.

De aanpak van arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting zijn uiteraard ook belangrijk. In samenwerking met de Nederlandse Arbeidsinspectie (NLA), het Platform Veilig Ondernemen en Noord-Holland Veilig willen we op preventief gebied onderzoeken of we met het bedrijfsleven een pilot kunnen starten om arbeidsuitbuiting tegen te gaan. Signalen van arbeidsuitbuiting die wij ontvangen leggen wij uiteraard voor aan de NLA.

Bij criminele uitbuiting lopen ouderschap en slachtofferschap soms door elkaar heen. Dit is lastig te onderkennen en vormt met name in de strafrechtketen een probleem. Wij willen op preventief gebied onze bestaande netwerk en middelen inzetten om criminele uitbuiting bij (kwetsbare) jongeren te voorkomen, bijvoorbeeld in samenwerking met jongerenwerkers en door de inzet van straatcoaches. We zetten ook in via ons project 'Opgroeien in een Kansrijke Omgeving' (O.K.O.). Verder nemen wij deel aan de regionale projecten rond het thema 'Weerbare jeugd'.

Besluit

De hoogste prioriteit leggen wij bij de aanpak van seksuele uitbuiting. De blinde vlek arbeidsuitbuiting gaan we verkleinen door te onderzoeken/verkennen of we een pilot kunnen starten in een publiek private samenwerking met de NLA, NHV, Scharlaken Koord, PVO en het bedrijfsleven. De aanpak van criminele uitbuiting van jongeren gaan we onderbrengen in bestaande netwerken, projecten en (communicatie)middelen zoals YouChoose, O.K.O. en het project Weerbare Jeugd van NHV. Criminele uitbuiting van volwassenen gaan we tegen door de inzet van een casusregisseur structureel in de organisatie onder te brengen.

9. Welke interne meldprocedure hanteren we?

We gebruiken voor het signaleren van mogelijke situaties van mensenhandel door medewerkers van de gemeente onze bestaande interne meldprocedure vreemdverhaal@haarlemmermeer.nl.

We gaan onze medewerkers die te maken hebben met publiekscontacten trainen in het herkennen van signalen van mensenhandel en het gebruiken van de meldprocedure. Na het ontvangen van een signaal volgt een analyse en beoordeling door de gemeentelijke casustafel (Lokaal Ondermijning Overleg) die onder leiding staat van onze aandachtsfunctionarissen mensenhandel. Hierbij volgen we twee sporen. Voor hulp en zorg aan slachtoffers schakelen we ten eerste de Zorgcoördinatie van HVO-Querido in. Zodra de informatie ook wijst op mogelijke verdachten van mensenhandel dan agenderen we dit signaal voor het Informatieplein van het RIEC. Daarin werken verschillende partners samen onder een convenant waardoor ook informatiedeling mogelijk is. Indien ten minste twee van de partners een belang hebben schaaft het RIEC het signaal op naar een RIEC-casus. Verder zetten we het Zorg- en Veiligheidshuis Kennemerland in voor de dadergerichte aanpak en is Reclassering Nederland betrokken bij het voorkomen van recidive. Onze aandachtsfunctionaris zorgt voor een algemene terugkoppeling aan de inbrenger van het signaal. Vanwege de bescherming van de privacy van betrokken personen (slachtoffers en mogelijke verdachten) en in het belang van het (eventuele) opsporingsonderzoek hebben wij geen informatie over de interventies die dan ingezet worden. Onze primaire inzet is te zorgen dat onze medewerkers voldoende alert zijn op mogelijke signalen en dat er voldoende bereidheid bestaat deze te melden. Het politiebasisteam Haarlemmermeer zet signalen die mogelijk wijzen op mensenhandel door naar de specialisten van de politie eenheid NH (TMM) en bij zorg om een slachtoffer ook aan HVO-Querido. Voor inwoners en ondernemers die signalen van mensenhandel willen melden openen wij geen meldpunt. Daarvoor is men aangewezen op de landelijke meldpunten, waaronder Meld Misdaad Anoniem (MMA), Comensha en (vanaf 2025) het nieuwe meldpunt arbeidsuitbuiting van de NLA. De gemeente ontvangt overigens ook de meldingen van Meld Misdaad Anoniem die door inwoners en ondernemers worden gedaan.

Besluit

We sluiten aan op wat er als is. We hanteren intern één meldprocedure in Haarlemmermeer voor alle drie de vormen van mensenhandel als onderdeel van ondermijning. We hanteren de procesbeschrijving zoals in bijlage 2. Is beschreven. Wij laten het aan MMA, Comensha en NLA om inwoners en ondernemers op de hoogte te stellen van de landelijke meldpunten.

10. Hoe werken we samen in de keten en daarbuiten?

We hebben onze aanpak en de uitvoeringsagenda samen met onze zorg- en veiligheidspartners opgesteld. Alle partners hebben de afgesproken aanpak en activiteiten geborgd in (de plannen van) hun eigen organisaties. Jaarlijks organiseren we een netwerkdag, waarin we met onze ketenpartners de uitvoering centraal stellen. Buiten de ketenpartners zijn ook andere organisaties betrokken bij de aanpak, zoals de middelbare scholen. We benutten daarbij zoveel mogelijk de bestaande netwerken en afspraken, zoals die MeerWaarde heeft gemaakt over het spreekuur van jongerenwerkers.

Besluit

In onderstaand overzicht staat op hoofdlijnen het netwerk van samenwerkende partners en hun rollen. Details zoals wie zijn de contactpersonen, gaan we met een zorgkaart verder invullen.

Partners in samenwerking	Beleid	Preventie	Signalering	Opsporing/ vervolgning	Nazorg	Seksuele uitbuiting	Arbeids- uitbuiting	Criminele uitbuiting
Gemeente Haarlemmermeer (intern)	x	x	x	x		x	x	x
Cluster Veiligheid/ team OOV (inclusief Aandachtsfunctionaris Mensenhandel, Jeugdcriminaliteit, Zorg en Veiligheid en Ondernijning)	X	X	X		X	X	X	X
Cluster Maatschappelijke Ondersteuning en Zorg (WMO/Jeugdwet)	X	X	X		X	x	x	X
Centrum jeugd en gezin	X	X	X		X	x		x
Cluster Sociale Dienstverlening	X	X	X	X	X		X	
Cluster Veiligheid/flexteam Handhaving/ prostitutie controleteam Kennemerland	X	X	X	X	X	X	x	x
Cluster Samenleving, Sport en Cultuur (OKO)	x	x				x	x	x
Cluster Klantcontact centrum/ Burgerzaken		X	X			x	x	x
Leerplicht		x	x			x		x
Consulenten SDV		x	x			x	x	x
Ketenpartners extern								
Politie/ afdeling Migratiecriminaliteit en Mensenhandel	X			X		X		X
Politie/ Basisteam Haarlemmermeer			X	X	X			
Arbeidsinspectie Nederland	X			X			X	
Openbaar Ministerie	X			X		X	X	X
Woningcorporatie Ymere	X		X					
Stichting Meerwaarde (Domein Jeugd)	X	X						

Partners in samenwerking	Beleid	Preventie	Signalering	Opsporing/ vervolg	Nazorg	Seksuele uitbuiting	Arbeids- uitbuiting	Criminele uitbuiting
Scharlaken Koord		X	X			X		
HVO-Querido	X	X	X		X	X	X	X
Koninklijke Marechaussee/Sluisteam	X		X	X	X	X	X	X
Regionaal Informatie en Expertise Centrum	X		X			X	X	X
GGD Kennemerland			X		X	X		
NHVeilig (samenwerkingsverband)	X	X				X	X	X
ZVH Veiligheidsregio Kennemerland (VRK)	X			X		X	X	X
Stakeholders extern								
Middelbare scholen		X	X			X		X

Tabel 1. Netwerkoeverzicht samenwerkende partners

Bij de bovenstaande rollen zijn de volgende werkprocessen relevant voor de aanpak. Deze werkprocessen zijn opgenomen en geborgd binnen de organisatie van de diverse partners, zoals in beleidsplannen, kwaliteitsplannen en in (jaar)werkplannen. We volstaan daarom met een korte opsomming.

Verantwoordelijk partner	Werkprocessen
Gemeente Haarlemmermeer	- Regie op beleid en uitvoering mensenhandel (bijlage 1) - Meldprocedure signalen van mensenhandel (bijlage 2) - Registratie, verwerken en delen van persoonsgegevens (bijlage 3) - Inzet aandachtsfunctionarissen mensenhandel - Inzet preventief jeugdbeleid (YouChoose, O.K.O en Weerbare Jeugd) - Inzet casusregisseur complexe zorg- en veiligheidscasus - Bevorderen van signalering door o.a. leerplichtambtenaren, Centrum voor Jeugd en gezin, sociale recherche, burgerzaken, consultants sociale dienst en andere - Toezicht en handhaving door BOA's en straatcoaches - Bestuurlijk Toezicht Prostitutie - Inkoop en inzet van zorg voor slachtoffers conform op basis van Jeugdwet en WMO, voor volwassenen zowel lokaal als regionaal. - Communicatie, voorlichting en scholing van alle medewerkers met een publieksfunctie en of publiekscontacten
Politie/TMM	- Opsporingsonderzoek verdachten - Zoeken en identificeren slachtoffers - Het in contact brengen van slachtoffers met zorgcoördinatie en zorg - Beoordelen en registratie signalen met een strafrechtelijke component - Optreden mensenhandel doorlaatverbod - Conform aanwijzing mensenhandel beoordelen en afhandelen signalen mensenhandel
Politie Basisteam	- Vroeg signalering en registratie signalen - Inschakelen Politie/TMM voor opsporingsonderzoek - Doorverwijzing slachtoffers naar zorg coördinatie - Optreden mensenhandel doorlaatverbod - Registratie, verwerking en delen van signalen binnen de strafrechtketen
NLA	- Toezicht houden - Handhaving - Opsporing - Landelijk meldproces signalen arbeidsuitbuiting - Calamiteitenonderzoek - Registratie signalen

Verantwoordelijk partner	Werkprocessen
OM/ Arrondissementsparket Noord-Holland	- Opsporen en vervolgen daders van mensenhandel - Uitvoering van de 'Aanwijzing mensenhandel' - Registratie strafrechtelijke vervolging
KMar/Sluisteam	- Grensbewaking; - Politietaken op Schiphol; - Preventief optreden middels controles risicovluchten en het voeren van gesprekken met potentiële slachtoffers; - Registratie, verwerking en delen van signalen binnen de (strafrecht)keten; - Optreden mensenhandel doorlaatverbod.
Woningcorporatie Ymere	- Vroeg signalering - Veilige woonomgeving en (contract)beheer huurwoningen
Stichting Meerwaarde	- Vroeg signalering - Jeugd en jongerenwerk - Voorlichting
Scharlaken Koord	- Zorg voor slachtoffers van seksuele uitbuiting - Registratie signalen
HVO-Querido	- Zorgcoördinatie, opvang en begeleiding voor slachtoffers van mensenhandel - Voorlichting en educatie - Registratie signalen
RIEC	- Analyses over fenomenen - Verzamelen informatie en opstellen van een informatiebeeld - Casuïstiek Informatieplein mensenhandel
GGD	- controles vergunde prostitutie - Waarborgen volksgezondheid
NH Veilig	- Ketenregie mensenhandel - Regionaal beleidsplan eenheid NH - Regionale uitvoeringsagenda bovengemeentelijke taken
Zorg en Veiligheidshuis Kennemerland	- dadergerichte aanpak

Tabel 2. Opsomming werkprocessen samenwerkende partners

11. Hoe registreren, verwerken en uitwisselen van informatie?

We gaan bij onze wettelijke taakuitoefening binnen de domeinen Openbare Orde en Veiligheid en Zorg primair uit van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) zoals deze is vertaald in de handreiking informatiedeling mensenhandel van het ministerie van Justitie en veiligheid. Zie onderstaande link, <https://www.wegwijzermensenhandel.nl/samen-tegen-mensenhandel/documenten/rapporten/2020/11/18/handreiking-de-aanpak-van-mensen-handel-en-het-gebruik-van-persoonsgegevens>

We sluiten voor het thema mensenhandel aan bij de bestaande convenanten en privacy-protocollen, namelijk het RIEC/LIEC convenant en privacy-protocol, het samenwerkingsconvenant van het Zorg- en Veiligheidshuis Kennemerland met bijbehorende privacy-protocol en het convenant Maatschappelijke Zorg (Voorheen convenant OGGZ). We gaan daarom geen aparte convenanten opstellen voor informatiedeling rond het thema mensenhandel. Voor de registratie, verwerking en deling van persoonsgegevens sluiten wij aan op reeds bestaande procedures, methoden en geautomatiseerde systemen.

De registratie van persoonsgegevens van slachtoffers van mensenhandel nemen wij op in de afgeschermdde omgeving van het systeem KEDO. Dit is een platform dat wij reeds hebben ingericht voor onder andere sociale casuïstiek en biedt een eenduidige en toegankelijke registratie en verwerking. Wij kunnen als verwerkingsverantwoordelijke bepaalde ketenpartners toegang verlenen, als informatiedeling een duidelijk doel kent. Hiervoor gelden reeds duidelijke werkafspraken over informatieverzameling en –deling. Voor KEDO is bovendien een DPIA gemaakt. De registratie, verwerking en deling van persoonsgegevens van slachtoffers van mensenhandel verloopt op basis van het convenant Maatschappelijke Zorg dat op dit moment ontwikkeld wordt (voorheen Convenant OGGZ).

De registratie, verwerking en deling van persoonsgegevens van verdachten over mensenhandel verloopt binnen de Wet Politiegegevens (WPG) via het RIEC-informatieplein thema mensenhandel en de afspraken met het Zorg- en Veiligheidshuis Kennemerland. Wij dragen een signaal aan bij het RIEC-informatieplein en houden geen aparte registratie meer bij in onze gemeentelijke administratie. Binnen de beveiligde RIEC omgeving (RIEC-IS) kan tussen de aangesloten partners informatie gedeeld worden. Waar nodig vragen wij een Individueel Casus Overleg (ICO) aan bij het Zorg- en Veiligheidshuis conform de geldende procedureafspraken.

Ons interne meldpunt voor signalen van mensenhandel (vreemdverhaal@haarlemmermeer.nl) zetten we niet in als registratiesysteem, maar gebruiken we slechts om signalen te verzamelen om deze na eerste analyse door te kunnen zetten naar het RIEC NH en of het Zorg- en veiligheidshuis Kennemerland (daderspoor) of om deze verder te kunnen verwerken in KEDO (slachtofferspoor). Nadat de signalen vanuit het meldpunt zijn doorgezet worden deze direct definitief verwijderd. Voor de informatiedeling over (veelal kwetsbare) slachtoffers van mensenhandel passen we in het belang van de veiligheid van het slachtoffer artikel 6 AVG toe, door een voorafgaande belangenafweging door de professionals in verband met de privacy van de slachtoffers.

Besluit

Met de uitvoering van onze wettelijke taken bij de aanpak van mensenhandel, registreren en verwerken we persoonsgegevens en wisselen we binnen ons netwerk ook informatie uit over personen. We blijven daarbij binnen de kaders die gesteld zijn in de Algemene Verordening Gegevensbescherming en de Wet politiegegevens. We sluiten aan op bestaande convenanten, privacy-protocollen en geautomatiseerde systemen. Informatiedeling vanuit de gemeente (daderspoor) is slechts beperkt tot de deelnemers aan de afgeschermdde online-omgeving die hiervoor door het RIEC-NH, en het Zorg- en Veiligheidshuis beschikbaar is gesteld. Informatieverwerking en -deling over slachtoffers vindt uitsluitend plaats binnen ons afgeschermdde systeem KEDO. Het werkproces hoe we informatie registreren, verwerken en uitwisselen wordt nog nader uitgewerkt in overleg met de Functionaris gegevensbescherming.

12. Wat investeren we in de aanpak?

Voor de uitvoering van de aanpak stelt het rijk geen extra middelen aan Haarlemmermeer beschikbaar. Wel zijn er regionale versterkingsgelden door het rijk aan Noord-Holland Veilig toegekend op basis van het Plan van aanpak Ondermijning 2025-2028. Onze investering in mensen en middelen blijft derhalve beperkt tot de middelen die in de begroting voor het programma veiligheid zijn opgenomen. Door binnen de bestaande middelen voor de aanpak van ondermijning opnieuw te prioriteren en door slim combineren van bestaande structuren en bestaande activiteiten uit te breiden kunnen we zorgen dat de aanpak kan worden uitgevoerd. De bestaande Boa-capaciteit en de straatcoaches zetten we in op de prioriteiten die in maart 2024 met de raad zijn afgestemd. Voor het opstarten van nieuwe gemeentelijke activiteiten zetten wij bestaande beleids capaciteit in. Voor het uitvoeren van een pilot ter preventie van arbeidsuitbuiting doen wij een beroep op regionale versterkingsgelden. Voor de aanpak is dus vooral tijd en capaciteit nodig, naast uiteraard andere randvoorwaarden zoals geld, prioriteit en kennis. Het is zoeken naar de juiste balans tussen ambities, focus en aanpak enerzijds en tijd/ capaciteit anderzijds. Niets doen is geen optie, alles doen kan ook niet. Uitdrukkelijk maken we zichtbaar waar we niet aan de eisen vanuit het rijk en de VNG voor het beleid kunnen voldoen, omdat er geen rijksmiddelen tegenover staan. Hier geldt het uitgangspunt: Geen knaken, geen taken. Er zijn diverse niveaus te onderscheiden. Hoe hoger het niveau, hoe meer tijd geld etc. nodig is en hoe groter de te verwachten resultaten zullen zijn.

Besluit

We zetten in op niveau 1 in 2024 en op niveau 2 in 2025 en 2026. Na evaluatie van het plan en de uitvoeringsagenda in 2027 kijken of we willen en kunnen doorgroeien naar niveau 3 (inclusief extra middelen).

Niveau 1 (2024)	Niveau 2 (2025 en 2026)	Niveau 3 (eerst evaluatie in 2027)	Niveau 4 (eerst evaluatie in 2027)
Behouden wat we hebben door te doen wat we deden met de beschikbare middelen en bestaande capaciteit.	Niveau 1 + Investeren in professionals, preventie en nazorg door de bestaande middelen en capaciteit te her-prioriteren / alloceren (binnen wettelijke kaders WMO en Jeugdwet). + uitbreiden YouChoose en casusregisseur structureel maken	Niveau 1 + 2 + Investeren in inwoners en ondernemers , de preventie extern uitbouwen. Ook extra nazorg faciliteren buiten wettelijke zorgplicht WMO en Jeugdwet. Extra financiële middelen beschikbaar stellen voor o.a. bewustwording en communicatie	Niveau 1+2+3 + Proactief en repressief optreden uitbreiden. Extra financiële middelen beschikbaar stellen voor handhaving Boa's.

12.1 Toelichting groeimodel

Hieronder volgt een korte toelichting op bovenstaand groeimodel.

12.1.1. Investeren niveau 1 = Behouden wat we hebben.

We sluiten in onze aanpak aan op wat we al hebben en continueren alle kerntaken inclusief die van de deelnemende partners binnen de bestaande middelen en capaciteit op het huidige niveau. Zoals inzet Prostitutie-controleteam + controles, de YouChoose campagne, de straatcoaches, het aantal noodbedden wat we nu hebben, inzet HVO-Q en Scharlaken koord, signalen behandelen, huidige inzet flexteam op ondermijning, ondersteuning collega's, huidige inzet straatcoaches op: YouChoose en overlast jeugd, deelname aan Preventie met gezag.

12.2.2. Investeren in niveau 2. = Niveau 1 + investeren professionals (preventie in de keten)

We verhogen het inzetniveau door binnen de bestaande middelen en capaciteit verder te investeren in bewustwording interne collega's en netwerk, Meldroute uitlopen, Actieve Aandachtsfunctionaris, Meer noodbedden en financiering daarvan (regionale aanpak!), HVO-Q organiseert opmaat gemaakte voorlichtingen, Meer signalen ophalen intern en uitlopen. Zorg binnen WMO en Jeugdwetkader. VNG kader plateau 1 in grote lijnen realiseren.

YouChoose uitbreiden criminele uitbuiting jeugd en casusregisseur structureel in organisatie voor aanpak criminele uitbuiting volwassenen, realiseren Uitvoeringsagenda.

12.1.3. Investeren in niveau 3: = niveau 1 + 2 + investeren in inwoners/ondernemers (preventie extern)

Bij dit niveau is er extra budget nodig. Dat bekijken we na evaluatie in 2027. Het kan gaan om bewustwording creëren bij inwoners/ondernemers, Voorkomen van slachtoffers, Preventie op scholen en andere stakeholders. Extra zorg beschikbaar buiten zorgplicht uit WMO en Jeugdwet. VNG plateau 2 oppakken.

12.1.4. Investeren in niveau 4 = niveau 1+2+3 + Proactief (repressief) optreden

Hierbij gaan we op alle fronten extra investeren met behoud van al het voorgaande.

VNG plateau 2 kader realiseren.

Extra inzet/ uitbreiding H&T/Flexteam (op ondermijning, arbeidsuitbuiting, seksuele uitbuiting)

Extra inzet/ uitbreiding H&T/Straatcoaches (ook op criminele uitbuiting)

13. Wat gaan we doen?

De uitvoeringsagenda aanpak mensenhandel (hierna: de agenda) geeft een opsomming van de activiteiten die we de komende jaren zullen uitvoeren met onze partners om te voldoen aan onze ambitie. Na afloop evalueren we de agenda. De resultaten nemen we mee in de veiligheidsanalyse 2023-2026 die we opstellen voor het door de nieuwe raad op te stellen integraal veiligheidsplan Haarlemmermeer 2027-2030.

Bijlage 1. → uitvoeringsagenda.

Besluit

De concretisering van de aanpak is uitgewerkt in een uitvoeringsagenda. Daarin staan de activiteiten die we gaan uitvoeren om aan de ambitie te voldoen en de doelen te behalen.

